7.3.2017 Dnro: 146/D.a.2/2017

Eduskunnan Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@ eduskunta.fi

Asia: **Saamelaiskäräjien saatekirje eduskunnan Maa- ja metsätalousvaliokunnalle Tenon vesistön lohikantojen tilaan liittyvän Luken tutkimuksen tiedoksiannosta, liittyen Tenon vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta sekä kalastuslain muuttamisesta**

Viite: **Maa- ja metsätalousvaliokunnan istunto 7.3.2017**

Arvoisat Maa- ja metsätalousvaliokunnan jäsenet,

7.3.2017 valiokunnan istuntoa silmällä pitäen toimitamme tiedoksenne oheisen, Luken laatiman toistaiseksi julkaisemattoman ja viimeistelemättömän tutkimuksen Tenon vesistöalueen lohikantojen tilasta, jonka toivomme viimeistään aukaisevan silmänne Tenon vesistöalueen kalakantojen todellisen tilan suhteen. Saamelaiskäräjät toivoo valiokunnan ottavan liitteen mukaisesta tutkimuksesta ilmi käyvät tiedot huomioon Tenon kalastussopimuksen valiokuntakäsittelyssä.

Tenon kalastussopimuksen uudistamista on perusteltu ensisijaisesti Tenon vesistön huonoilla lohikannoilla. Toistaiseksi tutkimuksia, joiden perusteella lohikantojen tilaa on väitetty heikoiksi, ei ole tuotu julkisuuteen. Liitteen mukainen tutkimus sisältää kuvaajia ja tilastotietoa, jotka kuvaavat Tenojoen ja sen sivujokien lohikantojen tilaa ja lohenpoikastuotantoa. Nämä tutkimustulokset eivät vahvista väittämää, jonka mukaan Tenon lohikannat ovat dramaattisesti huonontuneet. Tutkimuksen tiedot kertovat päinvastoin siitä, että lohikantatilanne Tenossa on vakaa ja poikastuotanto on jopa lisääntynyt viime vuosien aikana. Liitteen mukaisen tutkimuksen sivujen 25-32 kuvaajista käy ilmi, että esimerkiksi Tenon pääuoman poikastuotanto viimeisimpänä tilastovuotena 2015 on ollut sekä nuorten (alle 1v.) että yli yhden vuoden ikäisten poikasten osalta tilastollisten pitkän ajan keskiarvojen yläpuolella. Myöskin tutkittujen sivujokien kantojen tila, poikastuotantoa kuvaavine arvoineen mahtuu hyvin kannan luontaisen vaihtelun puitteisiin. Mitään dramatiikkaa tai merkittävää tilastollista heikkenemistä ei tutkimuksen perusteella lohikantojen tilassa ole havaittavissa.

Edellä todetusta riippumatta Maa- ja metsätalousministeriön neuvotteleva virkamies Tapio Hakaste on julkisuuteen antamassaan virallisessa lausunnossa 30.6 todennut, ”Tenon lohisaaliit ovat pienentyneet 2000-luvun alun jälkeen aiempaan tasoon verrattuna ja seurantatietojen perusteella eräiden sivujokien lohikantojen tila on hyvin heikko”.

Hakaste ei ole lausunnossaan kertonut, mitkä tarkalleen ottaen ovat nämä joet, joiden kalakantojen tilaan vedoten Tenon kalastusta on tarpeen voimakkaasti rajoittaa. Hakaste jatkaa taustamuistiossaan, ”jos sääntely toteutettaisiin tiukasti vain biologisesti, lohikantojen tilaan perustavasta lähtökohdasta, olisi perusteltua kieltää kalastus Tenolla kokonaan jopa n. kolmen vuoden ajaksi.”

Liitteen mukaisen Luken virallisesta tutkimuksesta ilmenevien tietojen perusteella Hakasteen toteamus ja kalakantojen tilaa ja saalistilastoja koskeva tulkinta on täysin biologisten tutkimustulosten vastainen ja jopa selvästi tarkoitushakuinen.

Saamelaiskulttuurikeskus Sajos Tel. +358 (0)10 839 3100
FIN-99870 Inari
www.samediggi.fi etunimi.sukunimi@samediggi.fi

Esitettyjen saalistilastojen yhteyttä lohikantojen vallitsevaan tilaan verrattaessa on myös otettava huomioon se, että uuden sopimuksen voimakkaasti rajoittamia perinteisiä pyyntimuotoja käytetään voimakkaimmin Norjan puoleisella vesialueella, jota kalastussopimus ei koske. Vertailun vuoksi koko Tenojoen noin 260 km mittaisella vesialueella patojen määrä jakautuu seuraavasti. Alimmaisen Tenojoen osuudella, joka on kokonaan Norjan alueella ja rajavesialueen ulkopuolella, on 55 km matkalla käytössä 60 lohipatoa. Rajavesialueella n. 205 km matkalla on käytössä 22-24 patoa. Patojen määrän raju vähentyminen viimeisen 40 vuoden aikana on tapahtunut nimenomaan rajavesialueella. Rajavesialueen patopyynnin vähentämisellä on luontaisesti vastattu Tenojoen lohikantojen tilan turvaamista koskeviin vaatimuksiin. Viimeisinä vuosina patopyynti on rajajokiosuudella vähentynyt keskimäärin luokkaa yksi pato muutaman vuoden välien.
Rajajokiosuudella patoja oli viime vuonna käytössä osakaskuntien alueiden mukaan jaoteltuna Nuorgamin alueella 3, Vetsikon alueella 5, Utsjoen alueella 1 ja Outakosken alueella 14.
Yhtenä argumenttina, jonka perusteella Maa- ja metsätalousministeriön virkamiehet ovat esittäneet uuden kalastussopimuksen pikaista hyväksymistä, on myös ollut se, että mikäli sopimusta ei hyväksytä, Tenolla tulee tässä tilanteessa vallitsemaan sopimukseton tilanne ja rajoittamaton lohenpyynti. Väite ei ole totuuden mukainen, sillä kumpikaan osapuoli (Norja tai Suomi) ei ole sanonut sopimusta irti. Mahdollisen irtisanomisen jälkeenkin voimassa oleva sopimus olisi voimassa yhden vuoden ajan. Mainitun irtisanomisajan kuluessa voitaisiin aloittaa uudet sopimusneuvottelut.

Kalastussopimuksen perustuslain mukaisuutta mietinnössään käsitellyt perustuslakivaliokunta yhtäältä hyväksyi sekä Saamelaiskäräjien että asiassa kuultujen oikeudellisten asiantuntijoiden tärkeimmät argumentit sopimuksen sisältämistä perustuslain kannalta ongelmallisista kohdista ja vaikutuksista mutta toisaalta nämä seikat näkyvät mietinnön johtopäätöksissä käytännössä vain mainintana:

”Jos saamelaisten oikeuksien parantaminen ei ole mahdollista voimaansaattamislain muutoksella, perustuslakivaliokunta pitää välttämättömänä, että sopimuksen hyväksymisestä huolimatta eduskunta velvoittaa lausumalla hallituksen jatkamaan neuvotteluita saamelaisten kulttuuriin liittyvän perinnekalastuksen turvaamiseksi.”

Kysymyksessä on kansallisesti velvoittava sopimus Suomen ja Norjan valtioiden välillä. Kansallisen voimaansaattamislain tarkoituksena on saattaa voimaan sopimuksen sisältämät velvoitteet. Tähän nähden on hyvin erikoista, että perustuslakivaliokunta antaa edellä viitatun lausumansa myötä ymmärtää, että Suomea velvoittavan sopimuksen ongelmia voitaisiin korjata neuvottelemalla kansallisesti. Saamelaiskäräjät huomauttaa, ettei sopimuksen sisältämiä ongelmia ole mahdollista korjata perustuslakivaliokunnan ehdottamalla tavalla sopimustekstin tultua hyväksytyksi neuvottelukuntien päätettyä työnsä. Tästä syystä eduskunnan ei tule hyväksyä esitettyä kalastussopimusta, vaan sopimus on hylättävä ja sopimusneuvottelut on aloitettava uudelleen, jotta sopimuksen sisältämät perustuslain vastaiset epäkohdat saadaan korjattua. Sopimuksen uudelleen neuvotteluissa lähtökohdaksi on asetettava olemassa olevaan tutkimustietoon pohjautuva näyttö lohikantojen todellisesta tilasta.

Valmisteilla olevan kalastussopimuksen hyväksyminen nykyisessä muodossaan uhkaa Tenojokilaakson saamelaisten kalastuskulttuurin ja kielen säilymistä ja samalla koko alueen elinvoimaisuutta tulevaisuudessa.

Liite Teno- ja Näätämöjoen lohikantojen seuranta 2014-2015 (Luke)

Helsingissä 7.3.2017

Heikki Paltto
varapuheenjohtaja

Kalle Varis
ma. lakimiessihteeri

Varapuheenjohtaja päätti saatekirjelmästä 7.3.2016.